

หลักการทรงงานในรัชกาลที่ 9 ผ่านปราชญ์ผู้รอบรู้ สู่วิถีชุมชนดีพอ
His Majesty King Rama IX's Working Principles through an Expert Scholars
Towards an Immunized Community Way

ถาวร เศษียง ^{1*} และ บุญเหนือ พุทธบุรี ²

Thawon Setyang ^{1*} and Bunnuea Phutthaburee ²

สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ^{1*,2}

Learning Institute for Everyone ^{1*,2}

*Corresponding Author, E-mail: bunnueaphutthaburee@gmail.com

Received: August 7, 2025

Revised: September 21, 2025

Accepted: November 27, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงการนำหลักการทรงงาน 27 ประการในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ซึ่งเป็นหลักความคิด และแนวทางที่นำไปปฏิบัติได้ สามารถทำให้เกิดการปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ โดยเฉพาะประการที่ 20 “เข้าใจ เข้าถึง ร่วมพัฒนา” มาประยุกต์ใช้ในการสรุปเป็นแนวทางสำคัญในกระบวนการสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนดีพอ ผ่านการบรรยายจากปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญที่รอบรู้ผ่านการสนองได้เบื้องพระยุคลบาท สัมภาษณ์ผู้ติดตามงานโครงการพระราชดำริ และผู้ติดตามงานมูลนิธิชัยพัฒนา รวมทั้งการลงพื้นที่คลุกคลีกับชุมชนรอบโครงการพระราชดำริ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลทางภูมิสังคมดั้งเดิมของชุมชนดีพอ พบว่า การสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนดีพอ ต้องยึดตามหลักการทรงงาน 27 ประการ การสร้างชุมชนให้ดีพอ จะต้องศึกษาให้เกิดความเข้าใจเสียก่อน โดยการทำความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาเป็นการพัฒนาชุมชนให้เป็นวิถีชุมชนดีพอได้ วิถีชุมชนดีพอคือ วิธีการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนในการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต 4 ด้าน ได้แก่ ภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ ภูมิคุ้มกันด้านสังคม ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม และภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม ลำดับต่อมาในการสร้างชุมชนดีพอ คือ ขบวนการสร้างคน โดยคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพื่อหาความสัมพันธ์ของคนกับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันช่วยเหลือกันแบบเกื้อกูลกัน วัฒนธรรมประเพณีก็คุ้มครองสร้างขวัญกำลังใจ ปกป้องคุ้มภัย ก่อให้เกิดการช่วยเหลือแบ่งปัน เป็นกลไกสำคัญต่อความสำเร็จในการสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนดีพอ ด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันครบทั้ง 4 ด้าน ความสำเร็จคือชุมชนดีพอสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง และอยู่ได้ด้วยพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : 1. ชุมชนดีพอ 2. ภูมิคุ้มกันชุมชน 3. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This academic article aims to demonstrate the application of His Majesty King Bhumibol Adulyadej The Great's (Rama IX) 27 principles of royal work. These principles provide actionable ideas and guidelines that enable adaptation and coping with various changes. Specifically, the 20th principle, "Understand, Access, Develop," is applied and summarized into a crucial guideline for the process of creating an "immunized" community.

The methodology involved lectures from knowledgeable experts who served under His Majesty, interviews with followers of the royal project initiatives and the Chaipattana Foundation, as well as fieldwork and immersion within communities surrounding royal projects to obtain original socio-geographical data on these "immunized" communities.

The findings indicate that building an "immunized" community must adhere to King Rama IX's 27 principles. The process begins with gaining a deep understanding of the community and its development. This understanding is key to nurturing the "immunized community" way of life is a method of building community immunity to prepare for and cope with various impacts and changes that may arise, by considering potential future scenarios. This immunity is built upon four aspects: material immunity, social immunity, environmental immunity, and cultural immunity.

The next step is the process of human-centered development, focusing on people to understand their relationship with culture, customs, traditions, and natural resources. This fosters a relationship of mutual dependence and reciprocal support. Community members must show kindness to one another, recognizing that we are all interconnected. Cultural traditions play a vital role in building morale, providing protection, and encouraging mutual aid and sharing.

This human-centered approach is a crucial mechanism for successfully building a "immunized" community by creating complete immunity in all four aspects. The successful outcome is a community that can adapt to change and achieve sustainable self-reliance.

Keywords: 1. *The immunized community* 2. *community immunity* 3. *Sufficiency Economy Philosophy*

บทนำ

การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการพัฒนา จากหลาย ๆ หน่วยงาน ทั้งภาครัฐ และเอกชน ตลอดจนการพัฒนาตนเอง สิ่งที่สะท้อนออกมาทั้งสำเร็จ และไม่สำเร็จ ดังพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2541 พระราชทานแก่ผู้มาเฝ้ารับเสด็จ ณ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชชนนี จังหวัดเพชรบุรี ความว่า

“...ทฤษฎีใหม่นี้เป็นเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะคนที่ทำนี้ต้องไม่ฟังชาน ผู้ปฏิบัติต้องมีความเพียรและความอดทน ไม่ใช่ทำง่าย ๆ... ไม่ใช่ทำได้ทุกแห่ง ต้องเลือกที่ แต่ค่อย ๆ ทำไป ก็จะ สามารถที่จะขยายความคิดของทฤษฎีใหม่นี้ไปได้ โดยดัดแปลงทฤษฎีนี้แล้วแต่สถานที่ แล้วแต่สภาพภูมิประเทศ ...ทฤษฎีใหม่...ยืดหยุ่นได้และต้องยืดหยุ่น เหมือนชีวิตของเราทุกคนที่ต้องยืดหยุ่น...” (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. ม.ป.ป.)

การพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน และใช้หลักในการปรับตัวให้อยู่กับธรรมชาติให้ได้ ดังพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า

“...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเรา จะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเค้าต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...” (สำนักงาน กปร. 2563)

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีลักษณะภูมิประเทศแตกต่างกันอย่างมากในแต่ละภาค การนำหลักการทรงงาน 27 ประการ เพื่อแก้ปัญหาให้กับชุมชนจึงต้องอาศัยความเข้าใจในความต้องการของชุมชนก่อน แม้จะมีงานวิจัยมากมายเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จนถูกมองว่าไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่ความเป็นจริงแล้ว ความเข้าใจของผู้นำชุมชนยังไม่เข้าใจหลักการของการพัฒนา ดังการสัมภาษณ์ผู้ติดตามโครงการพระราชดำริกล่าวว่า ชุมชนโดยรอบโครงการพระราชดำริต่าง ๆ ชาวชุมชนส่วนมากคิดอยู่อย่างเดียว่าจะเกิดการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ไม่เฉพาะชาวชุมชน แม้แต่ผู้นำชุมชนเองก็คิดเช่นเดียวกัน ทำให้หลายพื้นที่รอบโครงการพระราชดำริเสื่อมโทรมลง ซึ่งไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการพระราชดำริ ผู้ติดตามโครงการพระราชดำริให้แนวคิดที่ว่า ชุมชนดีพอจะต้องเป็นชุมชน ที่มีการเรียนรู้เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีพอ ดีพอที่กล้าเผชิญกับทุกสถานการณ์ ดีพอที่จะตอบคำถามชีวิตได้ทุกข้อ ดีพอที่จะเป็นต้นแบบของการแก้ปัญหา ดีพอที่จะเรียนรู้ร่วมกับทุกคน และดีพอที่จะร่วมสร้างสรรค์ชุมชนให้ดีขึ้น โครงการชุมชนดีพอ จึงเป็นการศึกษาเรียนรู้ข้อมูลของชุมชนอย่างละเอียด รอบด้าน โดยปราชญ์ผู้รอบรู้ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีประสบการณ์ในงานติดตามสนองงานใต้เบื้องพระยุคลบาท ที่ประสบความสำเร็จ อันจะนำความรู้แบบรวบยอด ในการวิเคราะห์ความต้องการที่แท้จริงของชุมชนที่ดีพอ ให้เกิดความกระชับ มุ่งเน้นให้เป็นชุมชนต้นแบบ ในการจัดการ

องค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนที่ดีพอ มีความผูกพันกับชุมชน การที่จะเป็นชุมชนที่ดีพอ นั้น มุ่งเน้นการให้การศึกษากับคนในชุมชนเป็นสำคัญ ได้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเกื้อกูลกัน การมีส่วนร่วมที่จะเรียนรู้ร่วมกับทุกคนไปพร้อมๆกัน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีพอให้เกิดเป็นภูมิคุ้มกันชุมชน ให้สามารถเผชิญกับทุกสถานการณ์เป็นสำคัญ ที่หลอมรวมความต้องการในการที่จะสร้างชุมชนให้มีความเจริญ ในด้านสังคมมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น และสาธารณสุขที่ตีรวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่ดีด้วย รวมทั้งการธำรงรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีแต่ละชุมชนให้คงอยู่

จากการเปิดโครงการชุมชนดีพอ ณ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2568 ได้มีปราชญ์ผู้รอบรู้ในหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) หลายท่านซึ่งแต่ละท่านล้วนเป็นผู้มีประสบการณ์ในงานติดตามสนองงานใต้เบื้องพระยุคลบาท กล่าวโดยรวมได้ว่า สิ่งสำคัญในการสร้างชุมชนให้ดีพอ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้หลักการทรงงาน ประการที่ 20 เข้าใจ เข้าถึง และร่วมพัฒนา เป็นแกนหลักในการศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชน ให้เกิดความเข้าใจ เมื่อเกิดความเข้าใจ ต้องให้ประชาชนทุกคนในชุมชนเข้าถึงได้ด้วย การเข้าถึงต้องเป็นการเข้าถึงทั้งสองทาง ประชาชนในชุมชนได้รับผลประโยชน์อย่างทั่วถึงกัน ประชาชนสามารถเข้าถึงกันและกัน เข้าถึงทั้งผู้นำ เครื่องมือ และวัสดุอุปกรณ์ สร้างความสามัคคีเกิดความร่วมมือร่วมแรงกันในการพัฒนา เมื่อเข้าใจ เข้าถึง ต้องร่วมพัฒนาไปด้วยกัน ไม่ใช่ไปสั่งการ ต้องเคารพคนในชุมชนด้วย ต่างฝ่ายต่างให้ความเคารพในการร่วมกันพัฒนา จึงจะนำมาซึ่งความสำเร็จ ซึ่งความสำเร็จของชุมชนดีพอ คือการสร้างภูมิคุ้มกัน (สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต) ใน 4 ด้านคือ ภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ ภูมิคุ้มกันด้านสังคม ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม และภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม นั่นคือผลของการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แม้อยู่ในภาวะปกติ การดำเนินชีวิตในชุมชนมีความมั่นคงมีความสุข มีความพร้อมที่จะกล้าเผชิญกับทุกภาวะวิกฤติ หากเกิดความเสียหายก็เสียหายแต่เพียงเล็กน้อย พร้อมกับการฟื้นตัวอย่างรวดเร็วเมื่อผ่านวิกฤติ สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้อย่างยั่งยืน ในทำนองเดียวกันกับบทความวิชาการของ โปรตปราน เสรีวงศ์สัจย์ (2566) ศาสตร์พระราชามีประโยชน์ต่อสรรพสิ่งหลาย ๆ มิติ ทั้งวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ วิทยาศาสตร์ประยุกต์ ศิลปะ วัฒนธรรม สังคม และองค์ความรู้การบริหารจัดการพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วยวิธีการ “เข้าใจ” ในภูมิสังคมของคน สังคมเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม พุทธทั้งปวงในพื้นที่ “เข้าถึง” วิถีชีวิตของคน ปัญหาของชุมชนท้องถิ่นความต้องการอย่างแท้จริงของประชาชน องค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหา และ “พัฒนา” แบบมีส่วนร่วมกับคน ชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน ประชาชนอยู่ดีกินดีมีความสุข สังคมมีความร่มเย็น ประเทศมีความสันติสุข มีอนาคตใหม่ให้กับลูกหลานสืบสานรักษา เป็นต้น โครงการชุมชนดีพอ มีเป้าหมาย เพื่อสร้างคนให้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านสังคม ในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นขวัญกำลังใจในชุมชน และเพื่อรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ความเข้าใจของชุมชนในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลายคนเคยได้ยิน และหลายคนก็ไม่ได้เข้าใจความหมายที่แท้จริงคืออะไร ยิ่งไปกว่านั้น หากกล่าวถึงหลักการทรงงาน 27 ประการของพระบาทสมเด็จพระ-บรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) หลายคนที่ได้ยินก็ไม่ทราบว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นหนึ่งในหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร-มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงงานเพื่อช่วยเหลือราษฎร ตลอดระยะเวลาที่ทรงครองราชย์ยาวนาน 70 ปีทำให้เกิดเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมากมายในทุกด้าน กระจายไปทั่วทุกพื้นที่ของประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ในฐานะหน่วยงานกลางในการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทำให้มีข้อมูลเกี่ยวกับแนวพระราชดำริในการทรงงานโครงการต่าง ๆ จึงได้ศึกษา รวบรวมองค์ความรู้มาจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2524 เป็นต้นมา โดยหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นเรื่องของหลักธรรม หลักคิดและหลักปฏิบัติทำให้ได้รับความสนใจมีการนำไปศึกษาและเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง ที่ผ่านมาสํานักงาน กปร. ได้ศึกษา รวบรวม และปรับปรุงเนื้อหาหลักการทรงงานมาโดยตลอด ทำให้มีหลักการทรงงานเพิ่มขึ้น จนในปี พ.ศ. 2548 มีหลักการทรงงาน รวม 23 ข้อ โดยภายหลังการปรับปรุงทำให้หลักการทรงงานจาก 23 ข้อ เพิ่มขึ้นเป็น 27 ข้อ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2563 ; ออนไลน์)

ภาพที่ 1 หลักการทรงงาน 27 ประการ

ที่มา: โรงเรียนวังไม้แดงพิทยาคม (ม.ป.ป.)

หลักการทรงงาน 27 ประการ

ในบทความนี้จะไม่ลงรายละเอียดทั้งหมด 27 ประการ แต่จะขอหยิบยก ประการที่สำคัญและชี้ชัดถึงการสร้างชุมชนดีพอ ได้แก่

ประการที่ 4 รู้ รัก สามัคคี

“รู้ รัก สามัคคี” เป็นพระราชดำรัส ที่มีค่าและมีความหมายลึกซึ้ง พร้อมทั้งสามารถปรับใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย

รู้ : การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น จะต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหา และรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหา

รัก : คือความรัก เมื่อเรารู้ครบถ้วนด้วยกระบวนการแล้วจะต้องมีความรักเป็นพลังผลักดันที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้น ๆ ถ้าเรามีความรักแล้วจะมีแรงกระตุ้นให้ทำงานด้วยความเต็มใจ

สามัคคี : การที่จะลงมือปฏิบัตินั้น ควรคำนึงเสมอว่าเราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องทำงานร่วมมือร่วมใจเป็นองค์กร เป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

ประการที่ 10 ภูมิสังคม

ประการที่ 19 เศรษฐกิจพอเพียง

ประการที่ 20 เข้าใจ เข้าถึง ร่วมพัฒนา

เข้าใจ : ทำอะไรต้องเข้าใจปัญหา เข้าใจหนทางแก้ไข เข้าใจกระบวนการจัดการ และปรับความเข้าใจระหว่าง

ผู้ให้ ผู้รับเสียก่อน ให้เข้าใจซึ่งกันและกัน

เข้าถึง : เมื่อเข้าใจระหว่างกันทุกประการครบถ้วนแล้ว ต้องเข้าถึงการกระทำ สร้างความร่วมมือจาก

ผู้เกี่ยวข้อง เข้าถึงเครื่องมือเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ และความสามัคคีร่วมจิตร่วมใจของผู้ปฏิบัติร่วมมือร่วมใจกันทำงาน

ร่วมพัฒนา : เมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกันแล้ว เข้าถึงกันแล้ว การพัฒนาก็จะดำเนินการไปอย่างยั่งยืน ไม่ส่งผล

กระทบที่ติดลบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการเมือง หากแต่นำไปสู่ความสมดุล มั่นคงและยั่งยืน

ประการที่ 27 ชัยชนะของการพัฒนา

การแก้ไขปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นเหมือนการเข้าสู่สงครามที่ไม่ได้ใช้อาวุธในการแก้ไขปัญหา แต่ใช้การพัฒนาเป็นเครื่องมือแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ และ ทุกครั้งที่สามารถแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ จึงถือเป็นการได้รับชัยชนะโดยการพัฒนา

แนวคิดทฤษฎีใหม่ (The New Theory : The philosophy of the sufficiency economy)

แนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกประการหนึ่งก็คือ ทฤษฎีในการแก้ไขปัญหาความแห้งแล้งและการขาดแคลนน้ำเพื่อเกษตรกรรม เป็นแนวทางหรือหลักในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด ขณะเดียวกันก็มีน้ำไว้ใช้ตลอดปี เป็นการอำนวยประโยชน์ต่อทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปด้วย

“ทฤษฎีใหม่” อันเกิดจากพระปรีชาสามารถและพระอัจฉริยภาพของพระองค์นั้น มีหลักสำคัญง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน สรุปได้ว่าพื้นที่ถือครองโดยเฉลี่ยของเกษตรกรไทยจะมีเนื้อที่ประมาณ 15 ไร่ แบ่งพื้นที่ตามวิธีการทฤษฎีใหม่จะเป็นนาข้าว 5 ไร่ พืชไร่และพืชสวน 5 ไร่ ที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ 2 ไร่ สระน้ำ 3 ไร่ (ลึกประมาณ 4 เมตร) จุน้ำได้ประมาณ 19,200 ลูกบาศก์เมตร หรือสูตร 30-30-30-10

หลักการดำเนินงานตามทฤษฎีใหม่มี 3 ขั้นตอน คือ

1. การผลิต ให้พึ่งตนเองด้วยวิธีง่าย ค่อยเป็นค่อยไปตามกำลัง ให้พอมีพอกิน
2. การรวมพลังกันในรูปแบบ หรือ สหกรณ์ ร่วมแรงร่วมใจกัน ในด้านการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา
3. การดำเนินธุรกิจโดยติดต่อ ประสานงาน จัดหาทุนหรือแหล่งเงิน

ในขั้นแรกที่เป็นการผลิต ถือเป็นขั้นสำคัญที่สุด ให้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 หมายถึง

ชุดสระเก็บกักน้ำ

พื้นที่ประมาณ 30% ส่วนที่ 1 ให้ชุดสระเก็บกักน้ำ เพื่อให้มีน้ำใช้สม่ำเสมอตลอดปี โดยเก็บกักน้ำฝนในฤดูฝนและใช้เสริมการปลูกพืชในฤดูแล้ง หรือระยะฝนทิ้งช่วง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์ และพืชน้ำต่างๆ เช่น ผักบุ้ง ผักกระเฉด โสน ฯลฯ

พื้นที่ประมาณ 30 % ส่วนที่ 2 ให้ปลูกข้าวในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน สำหรับครัวเรือนให้เพียงพอตลอดปี โดยไม่ต้องซื้อหาในราคาแพง เป็นการลดค่าใช้จ่าย และสามารถพึ่งตนเองได้

พื้นที่ประมาณ 30 % ส่วนที่ 3 ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ พืชผัก พืชสมุนไพร ฯลฯ อย่างผสมผสานกัน และหลากหลายในพื้นที่เดียวกัน เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือจากการบริโภคก็แบ่งปัน หรือนำไปขายได้

พื้นที่ประมาณ 10 %สุดท้าย ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ถนนหนทาง คันดิน โรงเรือนและสิ่งก่อสร้างอื่นๆ รวมทั้งคอกสัตว์เลี้ยง เรือนเพาะชำ รางเก็บผลิตผลการเกษตร ฯลฯ

ในการจัดการเกษตรตามแนว “ทฤษฎีใหม่” ให้เกิดประสิทธิภาพนั้น ประเด็นสำคัญ คือ การพึ่งตนเอง ประหยัด และ มัธยัสถ์ ก่อให้เกิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยการจัดการแบ่งพื้นที่ให้สัมพันธ์ และเกื้อกูลกัน ซึ่งเป็นการบริหารจัดการทรัพยากร ที่ดิน น้ำ แรงงาน และรักษาสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น อันจะนำไปสู่การผลิตที่เกิดรายได้ และสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน.

แนวคิดชุมชนดีพอ (The Immunized Community)

“ชุมชนดีพอ” การก่อเกิดเป็นโครงการชุมชนที่ดีพอ อันเนื่องมาจากกองคมนตรี ศาสตราจารย์ เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย ได้บรรยายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ถึงผลของการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ในการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต สามารถที่จะก้าวข้ามวิกฤติไปได้ ต่อให้เกิดวิกฤตรุนแรง ความเสียหายที่เกิดขึ้นน้อยและผ่อนคลาย สามารถกลับมาฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็วหลังวิกฤติ และก้าวดำเนินต่อไปอย่างมั่นคงและมีความสุขในการดำเนินชีวิต

ความหมายของชุมชนดีพอ ของปราชญ์ผู้รอบรู้คือ ชุมชนที่มีภูมิคุ้มกัน 4 ด้าน นั่นคือ คือภูมิคุ้มกันด้าน วัตถุ ภูมิคุ้มกันด้านสังคม ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม และภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นให้เป็นชุมชนดีพอ ต้องอาศัยความเข้าใจในหลักการทรงงาน 27 ประการ ประการที่ 20 เข้าใจ เข้าถึง ร่วมพัฒนา นั่นคือ เราต้องเข้าใจถึงความต้องการของคนในชุมชน เรารู้ความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต คือปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค นั่นเป็นเพียงการรู้ แต่การเข้าใจคือต้องมีปัจจัยที่ 5 สัมมาอาชีพเพิ่มเติมเข้ามาด้วยจึงจะเรียกว่าเข้าใจชุมชน การจะเข้าถึง ก็ต้องมีความเข้าใจในหลักทรงงานฯ ประการที่ 4 รู้ รัก สามัคคี ประการที่ 10 ภูมิสังคม เปรียบคำพังเพย ที่ว่า ดูวัวให้ดูหาง ดูนางให้ดูแม่ จะดูให้แน่ ๆ ต้องดูให้ถึงยาย การที่จะมีความรู้ ความเข้าใจในคน เราจะต้องศึกษาไปถึงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนย้อนไปในยุคประวัติศาสตร์เท่าที่มีการบันทึกข้อมูลได้

การพัฒนาชุมชนคนไทย ก็ต้องเข้าใจคำว่า ไท เผ่าไท ว่าตัวตนมาจากไหน นักวิจัยทางวัฒนธรรม สมพงศ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์ (2542) กล่าวถึง ศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และรองศาสตราจารย์ สุรพล นาถะพินธุ มีผลวิจัยสอดคล้องกัน ในเรื่องคนไทยทำการเกษตร ปลูกข้าวมาดำ อาศัยอยู่ตาม ที่ราบลุ่มริมแม่น้ำ หนอง บึง พบว่าตอนใต้ของจีนปลูกข้าวมากกว่า 8,000 ปี ได้หว่น 5,000 ปี อูธธานี (บ้านเชียง) 4,000 ปี ชลบุรี (โคกพนมดี) เวียดนาม 4,000 ปีและลพบุรี 3,800 มีประเพณี มีความเชื่อในเรื่อง ระบบขวัญ นับถือผีบรรพบุรุษ เคารพผู้เฒ่าผู้แก่ ส่งเสริมให้เกิดการรักษาตระกูล นั่นคือ ครอบครัว ถูกสอนให้ ผู้ใหญ่มีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูผู้เยาว์ และผู้เยาว์ต้องคุณท่านมีหน้าที่ตอบแทนบุญคุณ เมื่อเป็นชุมชน วัฒนธรรมที่เกิดคือ เราเป็นพี่น้องกัน เราต้องมึน้ำใจต่อกัน และเราต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน หลาย ๆ ชุมชนก็คือ อาณาจักร ก็ยังคงสืบสานคุณธรรมระดับอาณานิคมนั่นคือ เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินมีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขผู้คนและ ปกปักษ์รักษาอาณาจักร พสกนิกรถวายความจงรักภักดี เน้นความสามัคคีและความเป็นไทจนถือได้ว่าสิ่งนี้คือ คุณธรรมของวัฒนธรรมไท อาณาจักรไทย ดังพระบรมราโชวาทพระราชทานสามัคคีสมาคม ในพระบรมราชูปถัมภ์เพื่อเชิญไปอ่านในการประชุมใหญ่ประจำปีครั้งที่ 56 วันที่ 2-10 สิงหาคม 2512 ความว่า

“...ความสามัคคีและความถือตัวว่าเป็นไทย เป็นสมบัติมีค่าสูงสุดเพราะเป็นมรดกที่เราได้รับต่อจากบรรพบุรุษ และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เราดำรงประเทศชาติและเอกราชสืบมาได้ ทุกคนจะต้องรักษาความเป็นไทยและความสามัคคีนี้ไว้ให้มั่นคง...”

ดังนั้นการพัฒนาชุมชนดีพอ ต้องคำนึงถึงบรรพบุรุษ ตั้งแต่ยุคบรรพกาล มีวัฒนธรรมสืบทอดมายาวนาน เป็นภูมิคุ้มกัน มีคุณธรรมในการอบรมสั่งสอน มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ช่วยเหลือ เกื้อกูล เคารพและศรัทธากับคนเฒ่าคนแก่ ให้ความสำคัญกลุ่มเปราะบาง เด็กและเยาวชน ผู้พิการ ผู้สูงอายุ และผู้ยากไร้ อาศัยความสามัคคี สร้างความร่วมมือในการพัฒนา สร้างภูมิคุ้มกันในทุกมิติ ทั้ง 4 ด้านดังนี้

ภาพที่ 2 การสร้างภูมิคุ้มกัน 4 มิติ ชุมชนดีพอ

ที่มา: ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นพ.เกษม วัฒนชัย บรรยายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2568

1. ภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ : หมายถึง ฐานะการเงิน ปัจจัยสี่ และทรัพย์สินเพื่อความมั่นคง

- 1) มีการวางแผนการเงิน แผนอาชีพ
- 2) ใช้บัญชีรายรับรายจ่ายเป็นเครื่องมือ

ก. ทำอย่างไรจึงจะเพิ่มรายรับ

ข. ทำอย่างไรจึงจะลดรายจ่าย

ค. อย่าเป็นหนี้ถ้าไม่จำเป็น

- 3) ใช้ชีวิตด้วยความประหยัด ไม่สุรุ่ยสุร่าย

2. ภูมิคุ้มกันด้านสังคม : มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ

- 1) ศาสนา การมีศีลธรรม

- 2) การฝึกฝนทักษะและความรู้ใหม่ๆ

- 3) การดูแลเพื่อส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค เป็นการหาวัคซีนเพื่อเพิ่มภูมิคุ้มกันในแต่ละ

องค์ประกอบ

3. ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม : มีประเด็นต้องพิจารณาตามสภาพภูมิสังคมนั้น ๆ เช่น

- 1) การปลูกต้นไม้ การปลูกป่า
- 2) การกำจัดขยะ
- 3) การใช้พลังงานทางเลือก
- 4) การออกแบบสถานที่โดยใช้แนวคิด “รมณียสถาน” คือ สะอาด สะดวก สบายกายและสบายใจ

4. ภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม:

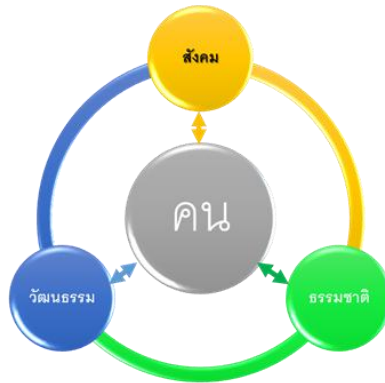
- 1) คำสอนและความเชื่อของตระกูลและครอบครัว
- 2) วัฒนธรรมชุมชน และวัฒนธรรมพื้นบ้าน
- 3) วัฒนธรรมไทย
- 4) วัฒนธรรมต่างแดน หลักการคือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในความหลากหลาย

หลักสำคัญของปรัชญานี้ คือ คิด พูด กระทำ ด้วยหลักการสายกลางและด้วยเหตุด้วยผล เพราะฉะนั้น “การตัดสินใจเพื่อทำการใด ๆ ในการพัฒนา จึงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทั้ง 3 ประการต่อไปนี (1) ตัดสินใจ “อย่างพอประมาณตามอัตภาพ” ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป (2) ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล สามารถอธิบายได้ ด้วย เหตุผลทางวิชาการ เหตุผลทางศีลธรรม และเหตุผลทางกฎหมายและกฎเกณฑ์สังคม (3) ต้องไม่มีผลลบลต่อภูมิคุ้มกันทั้ง 4 มิติ ที่ได้กล่าวมาแล้ว

ทฤษฎีชุมชนดีพอ คือบทสรุปในประเด็นการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้ยั่งยืนคือ การคิดและปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ทุกคนเข้มแข็ง ทุกครอบครัว ทุกบริษัท ทุกโรงเรียน ทุกชุมชน ทุกประเทศเข้มแข็ง สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ สามารถรับมือกับวิกฤตได้ เกษม วัฒนชัย (2558,16). คำกล่าวของปราชญ์ ได้กล่าวว่า **ชุมชนดีพอ** นั้น จะต้องเป็นชุมชนที่มีการเรียนรู้เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีพอ ดีพอที่กล้าเผชิญกับทุกสถานการณ์ ดีพอที่จะตอบคำถามชีวิตได้ทุกข้อ ดีพอที่จะเป็นตัวแทนของการเกื้อกูล ดีพอที่จะเรียนรู้ร่วมกับทุกคน และดีพอที่จะร่วมสร้างสรรค์ชุมชนให้ดีพอคือการให้ “คน” ในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยที่คนมีความสัมพันธ์กับคน สามารถอยู่ร่วมกันได้ เป็นสังคมได้ คนนั้นต้องได้รับการเรียนรู้ภูมิสังคม มีความเข้าใจ ในการคิด จินตนาการทางสังคม มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม นั่นคือการมีความสัมพันธ์กับขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น และคนยังต้องมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ นั่นคือทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้ ซึ่งสังคม อยู่ได้ด้วยวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติต่างก็อยู่ได้ด้วย คน สังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ทุกส่วนมีความสัมพันธ์กัน มีการเกื้อกูลกัน เป็นภูมิคุ้มกันชุมชนสร้างสรรค์จินตนาการเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

ความสัมพันธ์ของ คน ที่มีต่อ คน สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กันทั้งหมด ทำให้หล่อหลอมรวมเข้าด้วยกัน เกิดเป็นองค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่น หากมีการจัดการที่เหมาะสม ผสมผสานจินตนาการทางสังคม ก่อเกิดนวัตกรรมเพราะจินตนาการทางสังคม

เป็นที่มาของการมีนวัตกรรม อันจะนำพาชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นได้จริง แสดงความสัมพันธ์ได้เป็น ภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ทฤษฎีความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีพอ

ที่มา: ศักดิ์พงศ์ หอมหวล บรรยายการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น 2568

อภิปรายผล

ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง จะเห็นได้จากพระราชดำรัสใน พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ที่พระองค์ได้มีพระบรมราโชวาทเน้นย้ำบ่อย ๆ เกี่ยวกับ “ความประหยัด มัธยัสถ์” “ความพอเพียง” “ความมีเหตุผล” “การมีภูมิคุ้มกัน” “ความรู้” และ “คุณธรรม” ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (กรชนก สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2563, 30) มีความสอดคล้องกันกับการที่จะทำความเข้าใจในหลักการของ “ชุมชนดีพอ” (The Immunized Community) แต่ชุมชนดีพอให้รายละเอียดการที่ชุมชนมีภูมิคุ้มกันทั้ง 4 ด้าน ด้านวัตถุ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม ผลจากการคิดและปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้สามารถพึ่งตนเองได้ ไม่ว่าจะสถานการณ์ภายนอกจะเป็นเช่นไร การมีภูมิคุ้มกัน ทำให้ชุมชนดีพอ สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ทุกสถานการณ์ ดังแสดงในภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ผลการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปดำเนินการในชุมชนดีพอ

ที่มา: ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นพ.เกษม วัฒนชัย บรรยายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2568

การให้ความสำคัญกับคน ให้คนในชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การพัฒนาคนให้มีความรู้ ในองค์ความรู้ชุมชนในท้องถิ่น จะทำให้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริง พัฒนาคนให้มีความสัมพันธ์กัน สามารถทำงานร่วมกันได้อาศัยอยู่ร่วมกันได้จะก่อให้เกิดการเสียสละ และร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาเกิดความสามัคคี มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน กลายเป็นวัฒนธรรมในชุมชน นำมาซึ่งการลดการใช้จ่าย ไม่เป็นหนี้ที่ไม่ก่อเกิดรายได้ เกิดการประกอบสัมมาอาชีพเพื่อสร้างรายได้ พัฒนาคนให้มีความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีความรู้ในการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติอย่างถูกวิธี มีการดูแลสุขภาพ ทรัพยากร ธรรมชาติ และพัฒนาความสัมพันธ์ของคนกับขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม แตกต่างกับบทความวิชาการของ วชิราภรณ์ ชมภูเมืองขึ้น และคณะ (2568) ที่กล่าวว่า กรมการพัฒนาชุมชนจึงได้มีการดำเนินการโครงการ OTOP นวัตกรรม เพื่อเพิ่มช่องทางการขายสินค้า โดยเน้นการพัฒนาทักษะด้านการเป็นผู้ประกอบการที่สามารถขายผลิตภัณฑ์ของตนเองโดยใช้เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ นำมาแปลงเป็นรายได้ เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวระดับชุมชนให้มีเสน่ห์ดึงดูด และมีคุณค่าเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนและใช้จ่ายเงินในกิจกรรมของชุมชน ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชน เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง ในทำนองเดียวกัน บทความของ อติสร หนันคำจรัส (2565) มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้ เกิดความยั่งยืน ประชาชน มีคุณภาพชีวิต และมีรายได้ที่ดีขึ้น โดยการขายสินค้าอยู่ในชุมชน ที่มาจากการท่องเที่ยว โดยใช้เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ แปลงเป็น รายได้ ทั้งนี้ครอบครัวและลูกหลานยังอยู่ร่วมกัน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก อย่างแท้จริง เชื่อมโยงชุมชนท่องเที่ยว OTOP กับเส้นทางการท่องเที่ยวกระแสหลัก เมืองรอง และแหล่งท่องเที่ยว ให้เกิดรายได้ที่กระจายไปสู่ผู้ประกอบการกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน นั่นคือทั้งสองบทความมุ่งสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยว โดยไม่มีภูมิคุ้มกันหากเกิดการเปลี่ยนแปลงสู่ภาวะวิกฤติ ดังเช่นเมื่อคราว COVID-19 ที่ผ่านมา ส่วนบทความของ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว (2568) สรุปบทความว่าการจะทำให้เกิดชุมชนที่มีการพัฒนาระบบเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืนนั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความเข้าใจในแนวคิดชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนที่มีการพัฒนาเปรียบเสมือนชุมชนแห่งวัฒนธรรม ที่มีชีวิตด้วยการใช้ทุนทางวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม โดยมี ความสัมพันธ์กับการศึกษา และการเข้าใจชุมชนอย่างถ่องแท้ ด้วยการมองโครงสร้างชุมชนเป็นแบบองค์รวมในลักษณะของชุมชนที่มีความเป็นพลวัต มีการเคลื่อนไหว มีการติดต่อปฏิสัมพันธ์กันภายในชุมชน ระหว่างชุมชน ภายนอกชุมชน แม้จะมีแนวคิดที่สอดคล้องกัน แต่ก็มีแตกต่างที่จุดเริ่มต้นของการให้ความสำคัญ กล่าวคือ ชุมชนดีพอให้ “คน” เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยที่คนมีความสัมพันธ์กับคน สามารถอยู่ร่วมกันได้ เป็นสังคมได้ คนนั้นต้องได้รับการเรียนรู้ภูมิสังคม มีความเข้าใจ ในการคิด จินตนาการทางสังคม มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม นั่นคือการมีความสัมพันธ์กับ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น และคนยังต้องมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ นั่นคือ ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้ ซึ่งสังคมอยู่ได้ด้วยวัฒนธรรม

ขนบธรรมเนียม ประเพณี และทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติต่างก็อยู่ได้ด้วย คน สังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ทุกส่วนมีความสัมพันธ์กัน มีการเกื้อกูลกัน เป็นภูมิคุ้มกันชุมชน สร้างสรรค์จินตนาการเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

บทสรุป

การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ผ่านการบอกเล่าของปราชญ์ เป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ทำให้ชุมชนสามารถเข้าถึงได้ สามารถนำไปปฏิบัติได้ง่ายขึ้น การพัฒนาโดยยึดหลัก วัฒนธรรมชุมชนมีบทความ จตุรภัทร จันทรทิพย์ (2559) กล่าวว่า ชุมชนยังมีศักยภาพมีเอกลักษณ์ของตนเอง และยังคงสามารถเก็บลักษณะสังคม และวัฒนธรรมแห่งการช่วยเหลือกันและกัน ซึ่งเป็นลักษณะของชุมชนบุพกาลเอาไว้ ซึ่งสำนักเศรษฐศาสตร์การเมืองของศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา มีความเห็นว่าลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นลักษณะพิเศษของสังคมและวัฒนธรรมไทย และเป็นเหตุผลพื้นฐานในการเสนอให้ใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นแนวทางของการพัฒนา สอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง การเข้าใจมิติของการสร้างภูมิทัศน์ด้าน ทัง 4 ด้านนี้ให้เกิดเป็นชุมชนที่เรียกว่า “ชุมชนดีพอ” โดยในชุมชนสร้างความสัมพันธ์ของ คน ที่มีต่อ คน สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติมีความสัมพันธ์กันทั้งหมด ทำให้หล่อหลอมรวมเข้าด้วยกัน เกิดเป็นองค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่น หากมีการจัดการที่เหมาะสม ผสมผสานจินตนาการทางสังคม ก่อเกิดนวัตกรรม เพราะจินตนาการทางสังคม เป็นที่มาของการมีนวัตกรรม อันจะนำพาชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชนให้ดีพอได้จริง และเชื่อว่าถึงแม้กระแสทุนนิยมจะเข้ามาทำลายวัฒนธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง ก็ไม่สามารถทำลายวัฒนธรรมชุมชนของคนในชุมชนได้หมด ยังมีสิ่งที่มีคุณค่าและสิ่งดีงามที่เป็นรากเหง้าของคนในชุมชนคงอยู่ตลอดมาความเป็นพี่น้องกัน มีน้ำใจต่อกัน เราต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง สำหรับ ดร.กัลยา สื่อสวัสดิ์วิณัยย์ ที่ได้มอบทุนทรัพย์ในการดำเนินการศึกษาบทความในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรชนก สนิทวงศ์ และณรงค์ เจนใจ. (2563). แนวทางการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข “พอมี พอกิน พอใช้” วารสาร มจร. การพัฒนาลังคม, 5(1), 22-33.
- เกษม วัฒนชัย. (2558). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับความเข้มแข็งของโรงเรียน*.
<https://thms.tungsong.com/P01p.pdf/978-616-92263-1-4>
- จตุรภัทร จันทรทิพย์. (2559). เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีตและการเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน โดย ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, 8(1), 265-287.
- โปรดปราน เสริญวงศ์สัตย์. (2566). ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 5(1), 1-12.
- โรงเรียนวังไม้แดงพิทยาคม.(ม.ป.ป.). เอกสารประกอบการเรียนรู้: หลักการทรงงาน 27 ประการในพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร. [เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์].
http://www.fth2s.com/uppic/30101190/document/30101190_0_20250721-231355.pdf
- วชิราภรณ์ ชมภูเมืองขึ้น อารีย์ บินประทาน และเลห้ล่า ตริเอกานุกุล. (2568).การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดเชียงราย. วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, 18, 134-146.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. (2568). ทิศทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาท้องถิ่น: แนวทางการจัดการระบบเศรษฐกิจชุมชนยุคปฎิวัติใหม่. วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 5(1), 42-60.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2550). *หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2548). ภูมิสังคม. วารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 3(1),1-78.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2563). หลักการทรงงาน 27 ประการ, ออนไลน์. <https://www.rdpb.go.th/th/King/หลักการทรงงาน-c24>.

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (ม.ป.ป.). งานส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ
ด้านการเกษตร ประมง และปศุสัตว์. กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

<https://hhk.rid.go.th/home/index.php?menu=job-10>.

หทัยชนก คะตะสมบูรณ์. (2560). องค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการตนเอง ตามแนวทางปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านเนินกลาง หมู่ 2 ตำบลเนินศาลา อำเภอ
โกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(4), 26-37.

อดิสร หนั่นคำจร. (2565). การสร้างชุมชนนวัตกรรมด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสารเสถียรวิทย์ปริทัศน์*,
2(1), 35-46.